

ТЕНДЕНЦИЈЕ У РАЗВОЈУ РЕВИЗИЈЕ У СРПСКОМ ГРАЂАНСКОМ ПРОЦЕСНОМ ПРАВУ¹

Апстракт: У овом раду ауторка прати промене у уређењу ревизије против пресуде, правног лека чије се место у систему правних лекова значајно мењало. Први део рада описује обележја ревизије у историјској ретроспективи, док се други део рада бави савременим тенденцијама, уз посебан осврт на Закон о изменама и допунама Закона о парничном поступку. Циљ овог рада јесте оцена постојећих и предложених законских решења, а у сврху што потпунијег остваривања правнополитичких циљева којима ревизија служи.

Кључне речи: ревизија, редовни и ванредни правни лек, инстанциони поступак.

¹ Рад представља резултат истраживања на пројекту „Приступ правосуђу – инструменти за имплементацију европских стандарда у правни систем Републике Србије“ бр. 149043Д, који финансира Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије.

1. Уводне напомене

Уређење система правних лекова у правном поретку једне државе јесте показатељ начина на који та држава врши контролу законитости донетих судских одлука и остварује, међународним и националним актима гарантовано², право на правни лек. Међу различитим класификацијама правних лекова, као најчешћа се издваја она на редовне и ванредне правне лекове. На опредељење законодавца да одређени правни лек буде уврштен у систем правних лекова уопште, а затим и класификован на један или други начин, утичу правна традиција, примери из упоредног права који су дали позитивне резултате али и правнополитички циљеви који се датим правним леком желе постићи.

Предмет овог рада биће ревизија против пресуде, правни лек чије се место кроз историју југословенског, а потом и српског процесног права значајно мењало. Мотив за избор ове теме лежи у чињеници да је реч о правном леку са дугом традицијом, кроз чију трансформацију можемо да пратимо и однос законодавца према различитим установама процесног права - вишестепености у одлучивању, правноснажности одлуке и правној сигурности коју она доноси.

2. Историјски развој

Детаљно проучавање ревизије отпочеће Законом о парничном поступку СФРЈ из 1956. године³. Овај Закон узет је као временска граница јер представља први закон савезног карактера којим је уређено питање парничне процедуре за територију бивше Југославије.

Важно је, међутим, напоменути да је овај правни лек егзистирао и у предратном законодавству, најпре у Кнежевини, касније Краље-

2 Устав Републике Србије „Сл. гласник РС“ бр. 98/2006, чл. 36. „Свако има право на жалбу или друго правно средство против одлуке којом се одлучује о његовом праву, обавези или на закону заснованом интересу“; Универзална декларација о људским правима, усвојена 10. децембра 1948, чл. 8. „Свако има право на делотворни правни лек пред надлежним националним судовима против дела којима се крше основна права која су му призната уставом или законима“; Међународни пакт о грађанским и политичким правима „Сл. лист СФРЈ“ (међународни уговори) 7/71, чл. 14. ст. 5. „Свако ко је оглашен кривим за неко кривично дело има право да његову кривицу и осуду размотри виши суд у складу са законом“.

3 Закон о парничном поступку „Сл. лист ФНРЈ“ бр. 4/57, 52/61, 12/65, 1/71, 23/72, 6/74, у даљем тексту и ЗПП 56.

вини Србији, а затим и Краљевини Југославији⁴, где је био регулисан Законом о судском поступку у грађанским парницама. Овим Законом, донетим под утицајем аустријског права, ревизија је уређена као правни лек којим се могу испитивати само правна питања, под условом да су испуњени услови везани за вредност предмета спора и садржину побијане пресуде⁵.

Важење овог закона окончало се завршетком Другог светског рата и доношењем Закона о уређењу народних судова⁶, у коме, у складу са прокламованом двостепеношћу грађанског поступка, није било места за ревизију као правни лек о коме се одлучује у трећем степену.

2.1. Закон о парничном поступку из 1956. године

Закон о парничном поступку из 1956. године утврђује принцип тростепености суђења у грађанском судском поступку и поново уводи ревизију у систем правних лекова.

Према ЗПП 56, ревизија је редован, ограничен, преклузиван, двостран, деволутиван и суспензиван правни лек.

Специфичност ревизије према овом Закону огледа се у постојању „двоструког колосека“ везаног за допуштеност овог правног лека, а у зависности од тога који је суд одлучивао у другостепеном поступку.

Уколико странка није била задовољна пресудом врховних судова република, као другостепених, или суда Аутономне Покрајине Војводине⁷, могла је увек да изјави ревизију, осим у случају да је правна

⁴ Ракић – Водинелић В., Ревизија против пресуде, докторска дисертација, 1981, стр. 78.

⁵ Разлози из којих се могла изјавити ревизија били су: ништавост, недостаци жалбеног поступка који су могли спречити исцрпно претресање и темељну оцену ствари, противречност између чињеничне претпоставке на којој је другостепена пресуда заснована и онога што о тој претпоставци стоји у парничним списима првостепеног или другостепеног суда, те погрешна правна оцена, (чл. 597. Закона о судском поступку у грађанским парницама), преузето из: Ракић – Водинелић В., *op. cit.*, стр. 79.

⁶ Закон о уређењу народних судова „Сл. лист ДФЈ“, бр. 67/1945.

⁷ Према Закону о судовима („Службени лист ФНРЈ“, бр. 30/54), редовни првостепени суд је окружни или срески суд; другостепени суд је а) окружни – по жалби против одлуке среског суда донесене у првом степену; б) републички врховни или Врховни суд Аутономне покрајине Војводине – по жалби против одлуке окружног суда донесене у првом степену; трећестепени или ревизиони суд је а) републички врховни или Врховни суд Аутономне покрајине Војводине – против

оцена ствари била заснована на искључивој примени републичког прописа⁸. Чињеница да се овде не среће ниједно друго ограничење, *rationae valoris* или *rationae materiae*, представља изузетак у историји регулисања овог правног лека у домаћем законодавству.

Међутим, уколико је другостепену одлуку донео окружни суд, ЗПП 56 наводи три врсте ограничења због којих се ревизија не би могла изјавити.

Најпре, ако је другостепеном пресудом одлучено у парницама са имовинскоправним захтевима у којима вредност предмета спора у поступку пред првостепеним судом не прелази 200 000 динара као и у парницама о стварним и личним службеностима, доживотном издржавању и манама на стоци, ревизија је дозвољена ако је вредност предмета спора у поступку по жалби већа од 50 000⁹ динара. Увођење овог ограничења мотивисано је жељом законодавца да спречи преоптерећење највишег суда предметима мањег значаја.

Истим чланом овог Закона прописан је и каузални критеријум, те је ревизија била дозвољена када се радило о парницама о законском издржавању, када се не решавају заједно са споровима о постојању или непостојању брака, поништају или разводу брака, или о споровима о утврђивању или оспоравању очинства, као и парницама о чувању и васпитању деце, које настају после правноснажне одлуке којом је брак поништен, разведен или оглашен непостојећим, без обзира на вредност предмета спора.

Најзад, изјављивање ревизије било је допуштено уколико је другостепени суд изменио чињенично стање утврђено првостепеном пресудом.

другостепене пресуде окружног суда; б) Савезни врховни суд – против другостепене пресуде републичког врховног суда или против другостепене пресуде Врховног суда Аутономне покрајине Војводине (Марковић М., Грађанско процесно право, књига прва – свеска 1, 1957, стр. 167).

⁸ Чл. 368. ЗПП 56 (као пример ове искључиве примене републичких прописа може се навести чл. 14. Основног закона о браку „Сл. гласник“ бр. 29/46 „Ближе одредбе о имовинским односима брачних другова прописаће се законима народних република“).

⁹ У Прилогу овог рада налази се табеларни приказ девалвације динара у периоду 1. јануар 1952. године – 6. децембар 2000. године, http://www.nbs.rs/internet/cirilica/scripts/showfaqsection.html?lang=SER_CIR&konverzija=no&id_sekcije=34, приступ сајту 24. октобар 2010. године.

Ревизија се могла изјавити због битне повреде одредаба парничног поступка (осим повреде месне надлежности) и због погрешне примене материјалног права.

О ревизији је одлучивао Савезни врховни суд ако је другостепену пресуду донео републички врховни суд или Врховни суд АП Војводине, односно републички врховни суд или Врховни суд АП Војводине ако је другостепену пресуду донео окружни суд. Приликом одлучивања, ревизијски суд је имао и касаторна и ревизиона овлашћења.

Овако регулисана, ревизија показује нека типична обележја овог правног лека, попут одређивања вредносног ограничења за њено изјављивање, ограничавања на правна питања и ревизионих и касационих овлашћења суда који о њој одлучује. Ипак, чини се да су услови за изјављивање строго постављени, што донекле умањује стварну вредност постојања овог правног лека у тадашњем систему правних лекова.

Законом о изменама и допунама Закона о парничном поступку из 1965. године могућност изјављивања ревизије знатно је сужена¹⁰. Иако је она, као средство за остваривање интереса странака, и даље постојала, теоретичари врло ниско оцењују њену вредност и доводе у питање постојање овог правног лека у пракси¹¹. Овим изменама укинута су различити разлози за допуштеност ревизије у зависности од тога који је суд донео другостепену пресуду, али је као општи услов уведена обавезна измена чињеничног стања од стране другостепеног суда. Начелни став Врховног суда Југославије да се и одлучивање о накнади штете слободном оценом има сматрати чињеничним питањем,

10 Овим Законом је прописано да даном његовог ступања на снагу престају да важе одредбе о ревизији предвиђене у посебном закону (као пример може се навести чл. 185. Закона о наслеђивању, „Сл. лист ФНРЈ“, бр. 20/1955, „Ако је решењем окружног суда које је донесено поводом жалбе против решења о наслеђивању или решења о запису повређен закон, странке могу поднети ревизију републичком врховном суду односно Врховном суду Аутономне Покрајине Војводине“, видети опширније: Креч М., Павић Ђ., Коментар Закона о наслеђивању (са судском праксом), 1964, стр. 604).

11 Ракић – Водинелић В., *op. cit.*, стр. 83. „Наше је мишљење да је ревизија у периоду од 1965. до 1976. године био – промашај: нити је таква ревизија доприносила уједначавању судске праксе (јер је велики број изјављених правних лекова био одбациван због строго постављених услова за допуштеност), нити је доприносила остварењу страначких интереса“; Трива С., Дика М., Грађанско парнично процесно право, 2004, стр. 719 „Уређена у ЗПП као редовни правни лек, ревизија је новелом од 15.3.1965. била толико редуцирана, да се с правом тврдило како је нити нема“.

био је један од начина на који је пракса покушала да прошири подручје примене овог правног лека¹².

Управо лоши резултати које је ревизија показала у пракси, заједно са уставном реформом из 1974. године, довели су до нужних измена у његовом уређењу.

2.2. Закон о парничном поступку из 1976. године

Закон о парничном поступку из 1976. године¹³ уноси значајне измене у систем правних лекова југословенског парничног законодавства. Укида се тростепеност суђења што доводи до проширења листе ванредних правних лекова. Између осталог¹⁴, уведене новине имале су за циљ повећање ефикасности суђења.

Према ЗПП 76, ревизија представља ванредан, преклузиван, несуспензиван, ограничен, деволутиван или ремонстративан правни лек, комплементаран са захтевом за заштиту законитости.

Као ванредан правни лек, ревизија се могла изјавити само против правноснажне одлуке другостепеног суда. Потпуно се дистанцирајући од ЗПП 56 и његовог решења да на различити начин третира другостепену одлуку окружних и врховних судова, ЗПП 76 прописује да ће о ревизији против правноснажне другостепену одлуку одлучивати врховни судови република, без обзира о ком другостепеном суду је реч.

Случај када једна странка није изјавила жалбу на првостепену пресуду која је затим потврђена по (одбијеној) жалби противне странке, а која жели да изјави ревизију, изазива опречна мишљења у теорији и пракси. Аргумент у прилог схватању да се тој странци не треба

12 Видети опширније: Ракић – Водинелић В., *op. cit.*, стр. 85.

13 Закон о парничном поступку „Сл. лист СФРЈ“ бр. 4/77, у даљем тексту и ЗПП 76.

14 Има теоретичара који наводе и друге разлоге за суштинску промену система правних лекова. Најпре, указује се да је Устав из 1974. године имао за последицу раздвајање компетенција у домену функционалног процесног права што је чинило неизвесним да ли ће уопште бити могуће успоставити трећу инстанцу која би гарантовала тростепеност суђења на начин како је то било према решењима ЗПП 56. Осим тога, уставно право на жалбу је доживело једну минималистичку интерпретацију и антиципирало став да је на подлози такве гаранције артикулисана и одређена двостепена структура парничног поступка. (Опширније: Кеча Р., О новој регулативи правних лекова у Закону о парничном поступку, у: *Правни живот (Право и универзалне вредности)*, том IV, 2005, стр. 24).

дозволити изјављивање ревизије јесте да је странка прихватила првостепену пресуду самим тим што је није напала. Супротно схватање заснива се на самом законском тексту који није прописао услов изјављивања жалбе, а пропуштање жалбе не може се сматрати одрицањем од ревизије¹⁵.

Сматрам да је прво схватање исправније јер непостојање правног интереса, манифестовано незаинтересованошћу странке да изјави жалбу као редован правни лек, јесте разлог за недопуштеноост ревизије. О правном интересу, као процесној претпоставци, може се судити и на основу спремности странке да искористи сва расположива средства за побијање да побије пресуде којом је незадовољна, а овде таквог ангажовања очигледно није било.

Рок за изјављивање ревизије био је 30 дана од дана достављања преписа пресуде, с тим да је, осим примерка за суд и противну странку, било потребно поднети примерак за јавног тужиоца надлежног за улагање захтева за заштиту законитости. Изјављивање ревизије није одлагало извршење другостепене правноснажне и извршне одлуке.

Ревизија представља ограничен правни лек из два разлога. Најпре, она се могла изјавити само против одређених пресуда, а затим и из законом тачно побројаних разлога.

Овај правни лек није био дозвољен у имовинскоправним споровима у којима се тужбени захтев односио на новчано потраживање, на предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ако вредност предмета спора побијаног дела правноснажне пресуде не прелази 5 000 динара. Уколико се имовинскоправни захтев не односи на потраживање у новцу, предају ствари или извршење неке друге чинидбе, ревизија није била дозвољена ако вредност предмета спора коју је тужилац у тужби навео не прелази 5 000 динара.¹⁶ Законодавац је направио изузетак поводом вредносног критеријума у парницама о издржавању, из радних односа, ауторског права, индустријске својине и заштите јединственог тржишта, прописујући да за њих вредност предмета спора није од значаја. Овај критеријум за изјављивање ревизије мењао се више

¹⁵ Опширније видети: Познић Б., Коментар закона о парничном поступку (према тексту Закона из 1976. године са доцнијим изменама и допунама), 2009, стр. 954.

¹⁶ Чл. 382. ЗПП 76.

пута током важења овог закона, што је било условљено економским интересима и променама у друштвено политичком уређењу земље.

Као разлози за изјављивање ревизије наводе се исте битне повреде одредаба парничног поступка, већ прописане као разлози за изјављивање жалбе против пресуде. Међутим, законодавац не придаје свим битним повредама значај неопходан да се о њима одлучује по ванредном правном леку, тако да се као разлози не могу навести повреда месне надлежности, доношење пресуде без одржавања главне расправе, двострука литиспенденција или искључење јавности противно одредбама закона. Остали разлози за изјављивање ревизије јесу релативно битна повреда одредаба парничног поступка, уколико је учињена у поступку пред другостепеним судом и погрешна примена материјалног права. Погрешно или непотпуно утврђено чињенично стање не може бити разлог за изјављивање ревизије.

Ревизија представља истовремено деволутиван и ремонстративан правни лек, јер искључиво право одлучивања имају врховни судови република. Савезни суд нема никакву надлежност у одлучивању по овом правном леку.

Будући да Закон о парничном поступку из 1976. године представља модел према коме је уређена и савремена парнична процедура, значајно је подробније испитати и мотиве којима се законодавац руководио приликом изграђивања овог института. Најпре, постојала је жеља да се уведе трећа инстанца која ће осигурати правилност и законитост суђења. Установљавањем трећег степена, омогућено је странкама да изврше контролу правноснажних одлука и отклоне неправилност процесноправне и материјалноправне природе. Неправилностима материјалне природе, погрешно и непотпуно утврђеном чињеничном стању, не придаје се важност потребна да се о њима одлучује у трећем степену. Други мотив био је заштита приватних интереса кроз могућност странака да изјаве овај правни лек, с једне стране, и заштита целокупног друштва кроз обавештавање јавног тужиоца и омогућавање да он изјави захтев за заштиту законитости, с друге стране.

ЗПП 76 не прописује обавезно адвокатско заступање у овом поступку.

На овакав начин уређена, ревизија је представљала правни лек који је позитивно утицао на ефикасност поступка јер је њено изјављивање подвргнуто строгим ограничењима. Ипак, водило се рачуна о неким посебним друштвеним интересима, попут издржавања или заштите јединственог тржишта, па се ту одступило од прописивања високог имовинског цензуса.

3. Актуелна решења

3.1. Закон о парничном поступку из 2004. године

Законом о парничном поступку¹⁷ из 2004. године, новелирано је парнично процесно право, које се, уз извесне измене, примењивало више од четврт века. У систем правних лекова унете су одређене новине, посебно у домену ванредних правних лекова. Поједини правни лекови регулисани су на нов начин, а уведена је и, за наш правни систем до сада непозната, жалба са алтернативним предлогом за ревизијско одлучивање (директна ревизија).

Према ЗПП 04, ревизија представља ванредан, ограничен, преклузиван, деволутиван (или ремонстративан), несуспензиван и двостран правни лек.

Имајући у виду чињеницу да се законодавац одлучио да задржи двостепеност у одлучивању, ревизија је задржала карактер ванредног правног лека. На тај начин се, с једне стране, појачава значај правноснажности, као једне од фундаменталних установа процесног права, а са друге стране, повећава ефикасност самог поступка и обезбеђује право на суђење у разумном року¹⁸. Ипак, поједини

¹⁷ Закон о парничном поступку, „Сл. гласник РС“ бр. 125/2004, у даљем тексту и ЗПП 04.

¹⁸ Према члану 6. став 1. Европске конвенције за заштиту људских права и основних слобода, (European Convention on Human Rights, Закон о ратификацији Конвенције о заштити људских права и основних слобода, „Сл. лист СЦГ“ (међународни документи), ратификована 26. децембра 2003. године), свако, током одлучивања о његовим грађанским правима и обавезама или о кривичној оптужби против њега, има право на правичну и јавну расправу у разумном року пред независним и непристрасним судом, образованим на основу закона. Видети опширније: Петрушић Н., Јуриспруденција Европског суда за људска права у заштити права на решавање грађанскоправне ствари у разумном року, у: Европски систем заштите људских права: искуства и нови изазови, 2005.

теоретичари сматрају да је такво решење ваљало преиспитати, иако налазе разумевања за потез законодавца.¹⁹

Ревизија је ограничен правни лек јер се може изјавити само против одређених одлука и из одређених разлога. Може се изјавити против правноснажне пресуде донесене у другом степену, што су случајеви када суд одбија изјављену жалбу као неосновану и потврђује првостепену пресуду и кад преиначује првостепену пресуду. Вредносни критеријум у имовинскоправним парницама, када се тужбени захтев односи на потраживања у новцу, на предају ствари или извршење неке друге чинидбе, био је 500 000 динара. Изузетно, овај цензус се није морао прећи када су по среди парнице о праву на издржавање или укидање издржавања, парнице о праву на издржавање услед смрти даваоца издржавања, парнице поводом тзв. дискриминационих спорова²⁰, парнице о споровима због повреде ауторског права и права индустријске својине, као и парнице из нелојалне утакмице и монополистичких понашања кад се не односе на имовинскоправни захтев²¹.

Разлози за изјављивање ревизије јесу битне повреде одредаба парничног поступка, осим оних о стварној и месној надлежности; релативно битне повреде парничног поступка које су учињене пред другостепеним судом; погрешна примена материјалног права и прекорачења тужбеног захтева, ако је та повреда учињена тек у поступку пред другостепеним судом²². Материјална неисправност

19 Кеча Р., *op. cit.*, стр. 24: „Наведена концепција, као што видимо, ни по новом ЗПП није снажније угрожена, а ни преиспитана. Можда се то реално није могло ни учинити у атмосфери у којој је раније важећи систем постао парадигма за неефикасно, скупо, споро и траљаво остваривање правне заштите. У таквој би атмосфери стварно било јеретички поставити питање има ли можда места враћању тростепености у процесни систем, а да то само по себи нема за последицу битније погоршање економичности и ефикасности парничног поступка.“

20 Имовински спорови који настају из противуставних и противзаконитих појединачних аката и радњи којима се правна или физичка лица зависно од седишта, односно пребивалишта стављају у неравноправан положај на јединственом тржишту или на други начин нарушава јединство тржишта, укључујући и парнице о накнади штете која се тим проузрокује (Станковић Г., Грађанско процесно право – парнично процесно право (прва свеска), 2007, стр. 508.).

21 Чл. 394. ЗПП 04.

22 Чл. 398. ЗПП 04.

пресуде не може бити разлог за изјављивање ревизије, са изузетком дискриминационих парница.

Рок за изјављивање ревизије је 30 дана од дана достављања преписа пресуде. Примерак благовремене, потпуне и дозвољене ревизије доставља се и јавном тужиоцу надлежном за подизање захтева за заштиту законитости, правног лека комплементарног са ревизијом.

О изјављеној ревизији одлучује Врховни суд Србије. Када одлучује о ревизији против правноснажних одлука суда нижег степена, заседа у већу од пет судија, док се о одлукама вишег суда изјашњава у већу од седам судија.

Врховни суд Србије има касаторна и ревизиона овлашћења. Користећи касаторна овлашћења, Врховни суд Србије може решењем укинути у целини или делимично пресуду другостепеног и првостепеног суда или само пресуду другостепеног суда и предмет вратити на поновно суђење истом или другом већу првостепеног или другостепеног суда, односно другом надлежном суду²³. Друго касационо овлашћење јесте укидање донесене одлуке решењем и одбацивање тужбе²⁴.

Ревизиона овлашћења ревизијског суда уска су, имајући у виду чињеницу да он може преиначити побијану пресуду само ако утврди да је материјално право погрешно примењено. Ако ревизијски суд нађе да је због погрешне примене материјалног права чињенично стање непотпуно утврђено и да због тога нема услова за преиначење побијане пресуде, решењем ће усвојити ревизију, укинути у целини или делимично пресуду првостепеног и другостепеног суда или само пресуду другостепеног суда и предмет вратити на поновно суђење истом или другом већу првостепеног, односно другостепеног суда²⁵.

23 Чл. 406. ст. 1. ЗПП 04: Суд ће овако поступити ако утврди да постоји битна повреда одредаба парничног поступка из чл. 361. ст. 1. и 2. овог закона због које се ревизија може изјавити.

24 Чл. 406. ст. 2. и ст. 3. ЗПП 04: Суд ће овако поступити ако је у поступку пред првостепеним или другостепеним судом учињена повреда из члана 361. став 2. тач. 2, 3. и 10. овог закона. Ако је у поступку пред првостепеним или другостепеним судом учињена повреда из члана 361. тачка 9. овог закона, ревизијски суд ће, с обзиром на природу повреде, поступити према одредбама ст. 1. или 2. овог члана.

25 Чл. 407. ЗПП 04.

Једна од посебно занимљивих, и донекле спорна одредба везана за ревизију јесте она према којој ревизијски суд неће детаљно образлагати пресуду којом се ревизија одбија као неоснована, ако закључи да то није потребно због тога што се у ревизији понављају жалбени разлози или када се образлагањем пресуде којом се ревизија одбија не би постигло ново тумачење права нити допринело ујединаченом тумачењу права²⁶. Наиме, на овај начин суд ускраћује могућност подносиоцу ревизије да сазна разлоге због којих његова ревизија није основана и на тај начин и сам стекне уверење о оправданости оваквог става ревизијског суда. Тиме се отвара простор за сумњу у судску одлуку, што никако не доприноси поверењу грађана у судски систем и њиховом опредељењу да своје спорове решавају на овај начин. Имајући у виду и чињеницу да је реч о последњој инстанци у одлучивању, било би добро размислити о увођењу обавезног образложења пресуде, обавези коју суд у свим осталим случајевима већ има²⁷.

Новину представља поменута жалба са алтернативним предлогом за ревизијско одлучивање (директна ревизија). Овај правни лек уведен је у наше законодавство на предлог Комитета министара Савета Европе а познају га законодавства појединих европских земаља²⁸. Његова суштина јесте у могућности да странка која је незадовољна одлуком донетом у првом степену, уз сагласност супротне странке, „прескочи“ поступак по жалби и упусти се у поступак по ревизији. Пресуда се може побијати овим правним леком, у парницама у којима је допуштена ревизија, само због погрешне примене материјалног права и недозвољених диспозиција странака²⁹. Осим тога, потребно

26 Чл. 405. ст. 2. ЗПП 04.

27 Ваља, ипак, напоменути да је слична одредба постојала и у ЗПП 56, тако да не представља у потпуности иновацију коју је донео ЗПП 04. (чл. 377. ЗПП 56: Кад одбије ревизију, врховни суд може уместо посебног образложења позвати се у изреци пресуде на разлоге из првостепене или другостепене пресуде. Врховни суд не мора образложити своју одлуку ако одбије ревизију због тога што сматра да не постоје повреде одредаба парничног поступка које жалилац истиче).

28 Станковић Г., Закон о парничном поступку, Београд, 2004, стр. 28. „Ради се о специфичном правном средству које постоји у неким европским правним системима (нпр. у немачком праву). Директна ревизија уведена је као нови правни лек ради унапређивања остваривања правне заштите у складу са препорукама Комитета министара СЕ“.

29 Чл. 3. ст. 3. ЗПП 04.

је да Врховни суд Србије прихвати да о њему одлучује због потребе уједначавања судске праксе заузимањем става о неком спорном правном питању.

Дискутабилан је реални домет овог правног лека, с обзиром да, са једне стране, остаје нејасан мотив странке која је задовољна пресудом да одложи наступање правноснажности након евентуалног одбијања жалбе жалиоца и потврђивања првостепене пресуде. Са друге стране, не види се ни мотив подносиоца овог предлога да не искористи све законом предвиђене могућности, већ сам себи ускрати једну инстанцу и тиме омогући наступање правноснажности. Сматра се да овај правни лек има много више оправдања у оним правним системима у којима је ревизија пројектована као редовни правни лек³⁰.

Још једну новину представља ванредна ревизија, правни лек који је допуштен у правним стварима у којима се ревизија по редовном току ствари не може изјавити, али је по оцени апелационог суда ипак потребно размотрити правна питања од општег интереса, уједначити судску праксу или усвојити ново тумачење права. Из тог разлога, ова врста ревизије представља један од механизма за уједначавање правне праксе. И овај правни лек донет је у циљу хармонизације домаћег и европског законодавства, а познају га и законодавства у региону, хрватско на пример³¹.

Уређена на овај начин, ревизија није претрпела значајније измене у односу на ЗПП 76. Имовински цензус није био толико висок да је у пракси ограничавао изјављивање овог правног лека, тако да је она била

30 Кеча Р., *op. cit.*, стр. 34.

31 У члану 382. Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку „Народне новине“ бр. 91/92, 112/99, Новела из 2008. године, наведени су следећи разлози за изјављивање ванредне ревизије: ако о том питању ревизијски суд још увек није заузео став одлучујући у поједним предметима или на одељенској или општој седници, а реч је о питању о коме постоји разнородна пракса другостепених судова; ако о том питању ревизијски суд још увек није заузео став а могло би се очекивати да би у пракси другостепени судови о њему имали различита схватања, нпр. због могућности различитог тумачења одређених законских одредаба; да је став већ заузет али је другостепена пресуда утемељена на ставу који није подударан са ставом ревизијског суда; ако је став већ заузет и другостепена пресуда јесте утемељена на том ставу, али би, особито уважавајући разлоге изнете током првостепеног и жалбеног поступка, због промена у правном систему условљене новим законодавством или међународним споразумима те одлуком Уставног суда Републике Хрватске или Европског суда за људска права - требало преиспитати судску праксу.

доступна релативно широком кругу незадовољних странака. На тај начин остваривала је своју примарну функцију, контролу законитости другостепене одлуке. Треба похвалити тежњу законодавца да усклади домаћа решења са онима из земаља ЕУ, али и изразити бојазан да нека решења, попут директне ревизије, нису остварила очекивану сврху у пракси.

3.2. Закон о изменама и допунама ЗПП 04

Закон о изменама и допунама Закона о парничном поступку³² ступио је на снагу пет година након доношења ЗПП 04. Будући да су радови појединих теоретичара указивали на недостатке³³ који у овој области и даље постоје, то се могло очекивати да ће измене и допуне унети неке суштинске измене у складу са изнесеним критикама. Међутим, и летимичан поглед на ЗПП 09 показује да су унете измене углавном „козметичке“ природе јер се махом односе на законску терминологију или измену новчаних вредности. Мало је института који су претрпели битније промене, а ниједан није у области правних лекова.

Ревизија против пресуде задржала је обележја која је имала према ЗПП 04. Једина измена односи се на вредност предмета спора кад се тужбени захтев односи на утврђење права својине на непокретностима, потраживање у новцу, предају ствари или извршење неке друге чинидбе. Сада је та вредност одређена на 100 000 € у динарској противвредности по средњем курсу Народне банке Србије на дан подношења тужбе. Управо је новина овог Закона у одлуци законодавца

³² Закон о изменама и допунама Закона о парничном поступку, „Сл. гласник РС“ бр. 125/2004, 111/2009, у даљем тексту и ЗПП 09.

³³ Кеча Р., ор. cit., стр. 20 „Пропуштена је прилика да се реалније вреднује место и значај појединих процесних установа и правнополитичких квалификатива. Поједине оцене су веома често, или недопустиво често, биле веома површне или крајње једностране. То је одлучујуће допринело да остварене прилике нису ни приближно досегле онај потенцијал који је био остварив уз један студиознији и промишљенији законодавни рад“; Петрушић Н., Право на приступ суду у светлу новог ЗПП, у: Приступ правосудју – инструменти за имплементацију европских стандарда у правни систем Републике Србије, св. 2, 2007, стр. 178 „С обзиром да предстоји усаглашавање ЗПП са новим Уставом РС, текст ЗПП поново ће се наћи под лупом правних стручњака. То пружа прилику да се поједина законска решења адаптирају и коригују, а одредбе учине још јаснијим и прецизнијим“.

да новчане вредности изражава у иностраној уместо у домаћој валути³⁴. Оправдање за овај поступак може се наћи у нестабилном курсу динара и потреби да се на тај начин обезбеди остваривање сврхе одређених правила у дужем временском периоду³⁵.

Осим тога, више не постоје изузеци, предвиђени свим ранијим законима, за које имовински цензус није био потребан, што драстично ограничава право на изјављивање ревизије.

Треба споменути и прелазне и завршне одредбе ЗПП 09, које на специфичан начин уређују примену законских прописа на већ започете поступке по ревизији. Одредбама члана 55. ЗПП 09 предвиђа се да ће се поступци започети пре ступања на снагу овог закона окончати по одредбама новог закона, са изузетком ревизија изјављених пре ступања на снагу новог закона, о којима ће Врховни касациони суд, у трочланом већу, одлучивати по правилима парничног поступка која су важила до дана ступања на снагу новог закона. Као спорно појављује се питање примене правила на парнице у којима је првостепени поступак окончан пре ступања на снагу ЗПП 09 и које се налазе у фази жалбеног поступка. Како је члан 491. ЗПП 04 остао на снази³⁶, то долази до колизије законских прописа. Иако би, у складу са чланом 491. ЗПП 04, али и принципом забране ретроактивног дејства закона, требало применити прописе важеће у тренутку покретања поступка,

34 Одређивање новчаног износа у иностраној уместо домаћој валути није непознаница у нашем правном систему. Законом о осигурању имовине и лица, „Сл. гласник СРЈ“ бр. 55/2004, прописана је минимална осигурана сума на коју мора бити уговорено обавезно осигурање по једном путнику у динарској противвредности износа означеног у америчким доларима.

35 Ипак, може се запазити да законодавац није био доследан ни у спровођењу ове ретке новине у ЗПП 09. Наиме, иако је највећи број новчаних износа изражен у иностраној валути, ипак има и оних који су и даље изражени у динарима, чиме се поставља питање мотива за једну или другу опцију (нпр. чл. 181: Суд ће у току поступка казнити новчаном казном у износу до 30 000 динара за физичко лице, односно до 100 000 динара за правно лице, због злоупотребе процесних овлашћења странку, умешача, законског заступника, пуномоћника или вештака.).

36 Чл. 491. ст. 1: Ако је пре ступања на снагу овог закона донета првостепена пресуда или решење којим се поступак пред првостепеним судом окончава, даљи поступак спровешће се по досадашњим прописима (...) чл. 491 ст. 4. О ревизији изјављеној против правноснажене одлуке другостепеног суда, у поступку који је покретнут пре почетка примене овог закона, одлучиваће се по правилима парничног поступка која су важила до ступања на снагу овог закона.

чланом 55. ЗПП 09, прописује се другачије поступање. Ова дилема је посебно значајна јер странци сигурно није свеједно по којим ће се прописима поступати, будући да су критеријуми за изјављивање ревизије по ЗПП 09 знатно строжи. Имајући у виду чињеницу да је странка, покрећући поступак, имала у виду одредбе тада важећег закона, и, могуће, вредност предмета спора определила према њима, супротно је начелу правне сигурности на овај начин вршити измене. Из тог разлога, најсврсисходније би било да Врховни касациони суд што пре, кроз институт спорног правног питања, реши дилему коју је законодавац створио.

Такође је занимљиво скренути пажњу и на Предлог Закона о изменама и допунама Закона о парничном поступку³⁷. Овај предлог, у многоме различит од усвојене верзије, садржи низ новина којима се мења парнична процедура. Њиме се битно мења систем правних лекова, на тај начин што се поједини потпуно изостављају³⁸, док други добијају нове одлике.

Према Предлогу, ревизија, први пут након ЗПП 56, постаје редовни правни лек. Тиме се, заправо, уводи тростепеност у одлучивању, а странкама стоји на располагању још једна инстанца у контроли законитости одлуке. Вредност предмета спора у имовинскоправним парницама такође је изражена у страниој валути, али износи 30 000 €, чиме овај правни лек постаје далеко доступнији већем броју субјеката. Уводе се и кратки инструкциони рокови у којима суд поступа по пријему поднеска ревизије³⁹. Предлог и даље познаје директну и ванредну ревизију, с тим што је њихово дејство сада донекле другачије с обзиром на промењену природу основног института. Могло би се очекивати да би директна ревизија добила ширу примену јер странка која је незадовољна одлуком не би сада, пристајањем на „прескакање“

³⁷ <http://www.mpravde.gov.rs/cr/articles/zakonodavna-aktivnost/>, приступ сајту 24. октобра 2010. године, у даљем тексту и Предлог.

³⁸ Предлог не садржи одредбе о захтеву за заштиту законитости, правном леку који је омогућавао интервенцију јавног тужиоца у сврху заштите јавног интереса. Овај правни лек критикован је у нашој правној теорији (Видети: Кеча Р., *op. cit.*, стр. 37.), а Хрватска га је такође укинула Новелом из 2003. године.

³⁹ Чл. 92. Предлога: „Првостепени суд је дужан да ревизију са списима достави другостепеном суду у року од три дана од дана пријема поднеска ревизије. Другостепени суд је дужан да здружи своје списе и у року од три дана проследи предмет Врховном касационом суду”.

жалбе, изазвала правноснажност и извршност одлуке. Како до тога у сваком случају након ових измена не би дошло, онда би, у циљу ефикасности и правне сигурности, и једној и другој странци било у интересу да се одмах води поступак по ревизији. Остаје питање због чега ова, далеко напреднија верзија измена и допуна ЗПП није усвојена, посебно имајући у виду да је она уважила ставове теоретичара по бројним питањима и решила поједине дилеме које је Закон из 2004. године доносио у пракси⁴⁰.

4. Закључне напомене

Конципирана најпре као редовни, ревизија се временом усталила као ванредни правни лек чија је основна функција контрола законитости другостепених правноснажних одлука. Кључне особине овог правног лека – ванредност, несуспензивност и ограниченост, имају за циљ да се у поступку остваре нека од основних начела грађанског процесног права, попут економичности и ефикасности поступка. Новине које налазе место у ЗПП 04, директна или ванредна ревизија, показују тенденцију хармонизације прописа са актуелним решењима у упоредном праву. Ипак, њихово пуко преписивање у домаће законодавство, без прилагођавања осталим одредбама закона, али и природи и навикама парничара, отежава постизање жељених резултата.

Ова запажања наводе на закључак да је потребно да се првим наредним изменама и допунама постојећег закона приступи са више пажње и храбрости да се, у складу са сугестијама правних стручњака, унесу значајне промене. Оне се, у првом плану, тичу промене правне природе ревизије, из ванредног у редовни правни лек, кориговања вредносног критеријума и враћања каузалног критеријума, којим би се омогућило да ревизија буде увек допуштена у појединим парницама, без обзира на вредност предмета спора. На крају ће пракса, као евалуатор свих законских решења, показати колико је модел за који се законодавац определио заиста погодан за остваривање планираних правнополитичких циљева.

⁴⁰ Нпр. у области мирног решавања спорова (чл. 64. Предлога: Ако је судско поравнање закључено после доношења првостепене одлуке, суд ће донети решење којим ће утврдити да је првостепена пресуда без дејства и обуставити поступак.).

Прилог

Девалвација динара

Датум девалвације	Износ динара за	
	1 САД долар	1 немачку марку
1. јануар 1952.	50,00	
1. јануар 1952.	300,00	
30. новембар 1964.	750,00	
26. јули 1965.	1.250,00	
24. јануар 1971.	15,00	
22. децембар 1971.	17,00	
6. јуни 1980.	27,30	
21. октобар 1981.	36,90	
16. новембар 1987.	1.297,84	
25. мај 1988.	1.536,40	
28. децембар 1989.		7,00
1. јануар 1991.		9,00
20. април 1991.		13,00
26. јануар 1992.		65,00
4. фебруар 1992.		84,20
11. март 1992.		85,00
13. април 1992.	200,00	
1. јули 1992.	200,00	
13. новембар 1992.	750,00	
10. април 1993.	48.000,00	
24. јануар 1994.		1 нови динар
25. новембар 1995.		3,30
31. март 1998.		6,00
6. децембар 2000.		30,00

Табеларни приказ девалвације динара у периоду 1. јануар 1952. године
– 6. децембар 2000. године.

Резиме

У овом раду ауторка прати промене у уређењу ревизије против пресуде, правног лека чије се место у систему правних лекова значајно мењало. Први део рада описује обележја ревизије у историјској ретроспективи, док се други део рада бави савременим тенденцијама, уз посебан осврт на Закон о изменама и допунама Закона о парничном поступку. Циљ овог рада јесте оцена постојећих и предложених законских решења, а у сврху што потпунијег остваривања правнополитичких циљева којима ревизија служи. Најзначајније сугестије тичу се промене правне природе ревизије, из ванредног у редовни правни лек, кориговања вредносног критеријума и враћања каузалног критеријума, којим би се омогућило да ревизија буде увек допуштена у појединим парницама, без обзира на вредност предмета спора.

Анђелија Адамовић

ТЕНДЕНЦИЈЕ У РАЗВОЈУ РЕВИЗИЈЕ У СРПСКОМ ГРАЂАНСКО ПРОЦЕСНОМ...

Andelija Adamović, LL.B.

Teaching Assistant

Faculty of Law, University of Niš

TENDENCIES IN THE DEVELOPMENT OF THE JUDICIAL REVISION IN THE SERBIAN CIVIL PROCEDURE

Summary

In this paper, the author tracks the changes concerning the legal regulation of the judicial revision of a civil court decision, whose position in the system of legal remedies has been subject to significant changes. In the first part of this article, the author describes the characteristics of judicial revision in a historical retrospective. The second part of the paper deals with the contemporary tendencies on this issue with specific reference to the Act on the Changes and Supplements to the Litigation Procedure Act. This paper is aimed at evaluating the existing as well as the proposed legal solutions which are to provide for a most comprehensive exercise of both legal and political goals which the judicial revision is aimed to serve. The most significant suggestions pertain to changing the legal nature of judicial revision from an extraordinary into a regular legal remedy, correcting the criterion on the value of a legal claim and reinstating the causation criterion, which would allow for the application of judicial revision in certain lawsuits regardless of the value of the legal claim.

Key words: *judicial revision, regular and extraordinary legal remedy, instance proceeding*